

Ingliz tilida nisbiy olmoshli bo'laklarni interaktiv o'yinlar orqali o'rgatish

Diyora Baxtiyrovna Usmonova

Ilmiy rahbar: Aziza Rakhmatullayevna Pardayeva

dusmonova747@gmail.com

Samarqand davlat chet tillari instituti

Annotatsiya: Ushbu maqola nisbiy olmoshli bo'laklar haqida umumiy tushunchani va bu mavzuni o'zlashtirishga qiynalayotgan o'quvchilarga qo'llash uchun qiziqarli va innovatsion o'yinlarni ko'rib chiqadi.

Kalit so'zlar: relative clause, nisbiy olmoshli bo'laklar, qo'shimcha ma'lumot beruvchi nisbiy olmoshli bo'lak, samarali o'yinlar

Teaching relative pronouns in English through interactive games

Dyora Bakhtiyorovna Usmonova

Scientific supervisor: Aziza Rakhmatullayevna Pardaeva

dusmonova747@gmail.com

Samarkand State Institute of Foreign Languages

Abstract: This article reviews a general understanding of relative clauses and provides fun and innovative games for students who are struggling to master this topic.

Keywords: relative clause, clauses with relative pronouns, clauses with relative pronouns providing additional information, effective games

Ingliz tilini o'rganuvchilar uchun nisbiy olmoshli bo'laklarni o'rganish boshqa grammatik mavzularga qaraganda ko'pgina qiyinchilik tug'diradi. Darhaqiqat, bu turdagi gaplar "Complex grammar structure" ya'ni murakkab grammatik struktura hisoblanadi va agarda u og'zaki hamda yozma muloqotda ishlatilsa, yuqori ballga egalik qilish imkonini beradi. Ingliz tilini o'rganayotgan bola nisbiy olmoshli bo'laklar qatnashgan gaplar qiyind deb aytishiga bir qancha sabablar mavjud va bu hal qilinmasa bola uni o'rganishni xohlamay qolishi mumkin. O'quvchining uni o'rganish uchun yetarli bilimga ega bo'lmasligi, which, who, where kabi olmoshlarni qayerga qaysi gap uchun qo'llashni bilmasligi ko'p o'qituvchilarga muammo tug'diradi. Ammo qanday qilib buni osonlikcha o'quvchiga yetkazish mumkin? Nima qilsa o'quvchi nisbiy

olmoshli bo'laklar qiyind emas deb hisoblaydi ? ushbu savollarga javob maqola davomida berib boriladi.

Nisbiy olmoshli bo'laklar (Relative clause) orqali biz kim yoki nima haqida gapirayotganimizni aytishimiz va hattoki, qo'shimcha ma'lumot berishimiz mumkin. U aniqlovchi vazifasida keluvchi murakkab bo'lak bo'lilib, gapda ega, kesim, to'ldiruvchi va hol gap bo'laklarini aniqlab keladi.

Did you see the girls who danced beautifully?

The book which is on the table is mine.

Who yoki that egani

Which yoki that narsalarni

When vaqtni va where joyini izohlash uchun foydalaniladi.

Ingliz tilida 2 turdagi nisbiy olmoshli gaplar mavjud. Ular: Oddiy nisbiy olmoshli gaplar va qo'shimcha ma'lumot beruvchi nisbiy olmoshli gaplar. Ularning bir biridan farqi shundaki, oddiy nisbiy olmoshli gaplar bizga ma'lum bo'lmagan kishi yoki narsa haqida gapirilganda ularning qaysi kishi yoki narsa ekanligini ifodalashda ishlatiladi va vergul bilan ajratilmaydi:

ODDIY NISBIY OLMOSHLI BO'LAK	QO'SHIMCHA MA'LUMOT BERUVCHI NISBIY OLMOSHLI BO'LAK
Grace works for a company that makes furniture.	Grace told me about her new job, which she is enjoying a lot.
The man who lives the next door is a doctor.	My brother Ben, who lives in Tashkent, is a taxi driver

Yuqoridagi misolda "The man who lives the next door" gapida biz erkakning kimligi haqida hech qanday ma'lumotga ega emasmiz, oddiy nisbiy olmosh uning qaysi erkak ekanligini aniqlashtiryapti.

Qo'shimcha ma'lumot beruvchi nisbiy olmosh esa bizga allaqachon ma'lum bo'lgan aniq shaxs yoki narsa haqida qo'shimcha ma'lumot beradi va vergul bilan ajratiladi. "My brother Ben, who lives in Tashkent" jumlasida begona shaxs haqida emas, balki aniq Ben haqida gapirilyapti. nisbiy olmosh esa Ben haqida qo'shimcha ma'lumot beradi.

Dars o'tish uchun samarali metodlar.

Relative clause ingliz tilini o'rganuvchilar uchun tushunish qiyin bo'lgan mavzu bo'lishi mumkin, ammo to'g'ri yondashuv bilan ular yozish va gapirishga chiroyli mazmun va murakkablik kiritish uchun qimmatli vositaga aylanishi mumkin. Nisbiy ergash gap bosh gapdagi ot haqida qo'shimcha ma'lumot beruvchi ergash gap turidir. Odatda kim, kim, kimning, qaysi yoki o'sha kabi nisbat olmoshlari bilan kiritiladi. Nisbiy olmoshli gaplarni o'rgatishda asosiy gaplardan boshlash kerak. Nisbiy bo'lak nima ekanligini va uning gap ichida qanday ishlashini tushuntirishdan boshlang. Misollar keltiring va o'quvchilarni nisbiy olmoshlar va ular murojaat qilgan otlarni aniqlashga undang. Talabalar kontseptsiyani aniq tushunganlaridan so'ng, ular o'zlarining yozma va og'zaki nutqlarida nisbiy bo'laklarni qanday shakllantirish va

ishlatishni mashq qilishni boshlashlari mumkin. Bundan tashqari quyidagi 5 turdagi o'yinlar ham mavzuni tez va oson tarzda o'quvchiga yetkazib berishni ta'minlaydi.

1. Tasvirli hikoyalar

Bu mashg'ulotda o'quvchilar nisbiy olmoshli bo'laklar yordamida rasm asosida hikoya tuzadilar. Har bir o'quvchiga tasodifiy rasmlar to'plamini yoki voqeani aytib beradigan tasvirlar ketma-ketligini taqdim eting. Talabalar yakkama-yakka yoki juft bo'lib hikoya yozish uchun ishlaydi, rasmlardagi personajlar, harakatlar va sozlamalarni tasvirlash uchun nisbiy gaplarni ishlatishlari kerak bo'ladi. Ushbu faoliyat ularning hikoya qilish qobiliyatini oshiradi, ijodkorlikni rag'batlantiradi va mazmunli kontekstda nisbiy olmoshlardan to'g'ri foydalanishni kuchaytiradi.

2. Qo'shiq lirik tahlil

Nisbiy olmoshli gaplarning bir nechta misollarini o'z ichiga olgan mashhur qo'shiqni tanlang. Qo'shiqni va so'zlarni talabalarga taqdim eting. Guruhlarda o'quvchilar qo'shiq matnini tahlil qiladilar va qo'llangan nisbat qo'shimchalarini aniqlaydilar. Ular qo'shiq ichida ushbu bandlarning ma'nosi va maqsadini muhokama qiladilar. Bu mashg'ulot o'quvchilarni nafaqat musiqa orqali qiziqtiradi, balki ularning tinglash ko'nikmalarini, grammatikani tushunish va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

Rolli o'yin

Sinfni kichik guruhlarga ajrating va har bir guruhga muayyan ssenariy yoki mavzuni tayinlang. Talabalar personajlarni, ularning munosabatlarini va vaziyatlarni tasvirlash uchun nisbiy olmoshli gaplarni o'z ichiga olgan qisqa rolli o'yinlar yaratadilar. O'yin ichida ko'rsatmalar berish yoki imtiyozlarni ifodalash uchun ular nisbiy bandlardan ham foydalanishlari mumkin. Bularni sinf oldida ijro etish o'quvchilarga nisbiy olmoshli qo'shma gaplarni mazmunli va interaktiv tarzda qo'llashni mashq qilish imkonini beradi, yozma nutq va muloqot ko'nikmalarini oshiradi.

Scavenger Hunt

Maktab yoki sinfda o'quvchilar "relative clause" yordamida tasvirlangan aniq ob'ektlar yoki joylarni topishlari kerak bo'lgan maxsus ovni tashkil qiling. Misol uchun, talabalar "Nobel mukofoti laureati tomonidan yozilgan kitob" yoki "tarixiy asarlar topishingiz mumkin bo'lgan joy" kabi narsalarni qidirishlari mumkin. Ushbu faoliyat talabalarni ob'ektlar yoki joylarni tasvirlash va aniqlash uchun nisbiy bo'laklardan faol foydalanishga undaydi, ularning kuzatish qobiliyatini, tanqidiy fikrlashni va til ishlab chiqarishni rivojlantiradi.

Taxmin qilish o'yini

Ushbu faoliyatda o'quvchilaringiz odam, narsa, joy va hokazo haqida o'ylashlari kerak va sinfga ishoralar berish uchun nisbiy gap tuzing. Keyin, har bir talaba o'z

nisbiy bandini ovoz chiqarib o'qiydi. Sinf odam, narsa, joylarni taxmin qilishga harakat qiladi.

Nisbiy bo'laklar tushunchasini muntazam qayta ko'rib chiqish va mustahkamlash zarur. Talabalar amaliyotda davom etishlari va tushunishlarini yaxshilashlari uchun ularni kundalik darslar va mashg'ulotlarga qo'shing. Til o'rganishda nisbiy bo'laklarni izchil integratsiyalash orqali o'quvchilar ulardan samarali foydalanishda ishonchli va malakali bo'ladilar.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, ingliz tilida nisbiy bo'laklarni o'rgatish uni aniq tushuntirishni, ko'plab boshqariladigan amaliyotlarni qo'llash uchun mazmunli imkoniyatlarni muntazam mustahkamlashni talab qiladi. Relative clause o'rgatishda tizimli va amaliy yondashuvni qo'llash orqali o'qituvchilar o'z o'quvchilariga ushbu muhim grammatik tuzilmani mustahkam tushunishlariga yordam berishlari mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Hafizov.S, Abdullayev.O "Ingliz tili grammatikasi" Toshkent "Yosh kuch"2019.
2. Yolanda R.B "Relative clauses, activities , games and exercises " study.com.
3. Zaraki. K "Teach relative Clause in a fun way' thedigiteachers.com.